

ר' עובדיה מברטנורא

הסמוך לבשר⁹⁹, וְהִנּוּתָר - מהבשר של קרבן הפסח
- יִשְׂרְפוּ בְּשֵׁשֶׁת עָשָׂר בניסן, שאסור לשרפן ביום
טוב עצמו, שאין שורפין קדשים ביום טוב. אם חָלַ
שֵׁשֶׁת עָשָׂר לְהִיּוֹת בַּשַּׁבָּת - יִשְׂרְפוּ בַּשְּׁבִיעָה
עָשָׂר, לְפִי שְׂאִינָן דּוּחִין - מצוות שריפתם אינה
דוחה לֹא אֶת הַשַּׁבָּת וְלֹא אֶת יוֹם טוֹב¹⁰⁰:

משנה יא

כָּל חֶלֶק מֵהַבְּהֵמָה הַנֶּאֱכָל - הראוי לאכילה בְּשׂוֹר
הַגְּדוֹל לאחר שכבר התקשה בו כל מה שעתידי
להתקשות - יֶאֱכַל - ראוי לאכילה גם בְּגֵדֵי הָרֶךְ
הקרוב לפסח, ובני החבורה נמנים עליו לקרבן פסח,
וְרֵאשֵׁי כְּנָפַיִם - ראשי הכתפיים וְהַסְּחוּסִים גם
נמנים עליהם, כי הם נחשבים ראויים לאכילה על ידי
שליקה¹⁰¹.

הַשְּׂוֹר אֶת הָעֵצִים בַּפֶּסַח הַטְּהוֹר - בקרבן פסח
טהור - הֵרִי זֶה לֹקְחָה אַרְבָּעִים שעבר על לאו של
"וְעֵצִים לֹא תִשְׂבְּרוּ בו" (שמות יב, מו).

ביאורים והרחבות

99. פירוש: בעצמות נותר מוח הראוי לאכילה, והוא נעשה "נותר" וטעון שריפה. וכיוון שאי אפשר לשבור את העצמות ולהוציא את המוח בנפרד, מפני שנאסרה שבירת עצם בפסח, לכן העצמות עצמן טעונות שריפה. והגידים שמזכרים כאן הם גידים הראויים לאכילה מהתורה, ולכן חל עליהם דין 'נותר', אלא שאסורים באכילה מדרבנן (כגון גיד הנשה החיצון הסמוך לבשר), או שמדובר בשומנו של גיד הנשה, שהוא מותר, אלא שישראל קדושים נהגו בו איסור.

100. בגמרא (פג, ב) שואלין: מדוע לא ישרפו את הנותר ביום טוב עצמו? תבוא מצות עשה של שריפת נותר הפסח ותדחה את לא תעשה של איסור מלאכה ביו"ט? ותרצו: תני דבי חזקיה: אמר קרא: "לא תותירו ממנו עד בקר, והנותר ממנו עד בקר באש תשרפו", שאין תלמוד לומר עד בקר, מה תלמוד לומר "עד בקר"? ליתן לו בקר שני לשריפתו. אביי אמר: אמר קרא: "עלת שבת בשבתו" ולא עולת חול בשבת ולא עולת חול ביום טוב. רבא אמר: אמר קרא: "הוא לבדו יעשה לכם" - "הוא" ולא מכשיריו, "לבדו" ולא מילה שלא בזמנה הבאה מקל וחומר (ושריפת קדשים היא כמו מילה שלא בזמנה). רב אשי אמר: שבתון דיום טוב עשה הוא, ואין עשה (של שריפת נותר) דוחה לא תעשה (מלאכה ביום טוב) ועשה ("שבתון").

101. בגמרא (פד, א) מקשים מהמשנה עצמה, ברישא אמרו: כל הנאכל בשור הגדול יאכל בגדי הרך, ומכאן מה שלא נאכל בשור הגדול אף בגדי לא יאכל, ובסיפא אמרו שראשי כנפים והסחוסים נאכלים בגדי, והרי אלה אינם נאכלים בשור הגדול? מתרצת הגמרא: תנאי היא (מחלוקת תנאים): והכי קתני: כל הנאכל בשור הגדול יאכל בגדי הרך, ושאינו נאכל לא, ויש אומרים: אף ראשי כנפים והסחוסים. רבא אמר: "מה הן קתני" (היינו שהסיפא מפרשת את

אָבֵל הַמּוֹתֵיר מבשר הפסח בַּטְּהוֹר שֶׁעָבַר עַל
"לֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֶּקֶר" (שם יב, י), וְהַשׁוֹבֵר
עִצִּים בַּטְּמֵא - אֵינוֹ לֹקֵחַ אֶת הָאֲרֵבָעִים¹⁰²;

משנה יב

אָבֵר מִן הַפֶּסַח שֶׁיֵּצֵא מִקְצָתוֹ חוּץ לַמְחִיצָתוֹ,
דְּהֵינּוּ שֵׁיצָא בְיוֹם י"ד חוּץ לְחֹמַת יְרוּשָׁלַיִם, אוֹ בְלִיל
ט"ו מִחוּץ לַמָּקוֹם שֶׁנֶּאֱכָל שָׁם, וְצָרִיךְ לְחַתּוֹךְ אֶת
הַחֶלֶק שֵׁיצָא, הָאֲסוּר בִּאֲכִילָה¹⁰³. וּמִפְּנֵי שֶׁאֲסוּר
לְשׁוֹר עִצִּים בַּפֶּסַח - חוֹתֵךְ בְּבֶשֶׂר עַד שְׁמֹגִיעַ
לְעֵצִים, וְקוֹלֵף מֵהָעִצִּים אֶת הַבֶּשֶׂר שֶׁלֹּא יֵצֵא עַד
שְׁמֹגִיעַ לְפָרֵק - מִקּוֹם חִיבוּר הָעִצִּים לְעִצִּים אַחֲרֵת,
וְחוֹתֵךְ אֶת הַפָּרֵק.

וּבְמִקְדָּשֵׁינָּה - שֶׁאֵר הַקִּדְשִׁים שֵׁיצָאוּ חוּץ לַמְחִיצָתָם
- קוֹצֵץ אֶת הַחֶלֶק שֵׁיצָא בְּקוֹפֵץ - סָכִין גְּדוּלָה,
לְפִי שְׁאִינֵן בּוֹ מְשׁוּם אִיסוּר שְׁבִירַת הָעֵצִים.

כֹּל מֵה שֶׁנִּמְצָא מִן הָאֲגָף - מִקּוֹם הַגַּפְת הַדְּלֵת

ר' עובדיה מברטנורא
תנוך האזן וסחוסה החזה
והצלעות הקטנות שבסוף
השדרה, הואיל ובשור הגדול
נאכלים ע"י שליקה, יאכלו בגדי
הרך צלי: אבל המותיר בטהור
כו'. דכתיב (שמות יב) לא
תותירו ממנו עד בוקר והנותר
ממנו עד בוקר באש תשרפו,
בא הכתוב ליתן עשה אחר לא
תעשה, לומר אם עברת על
לאו, קיים עשה שבו ואיך
לוקח. אי נמי, דהוי לאו שאין
בו מעשה, וכל לאו שאין בו
מעשה. אין לוקין עליו: והשובר
בטמא כו'. דכתיב (שם) ועצם
לא תשברו בו, בכשר מוזהר על
שבירת עצם ואינו מוזהר על
שבירת עצם בפסול: יב אבר.
מן הפסח: שייצא מקצתו. חוץ
למחיצתו, וצריך לחתוך את
היוצא דכתיב (שמות כב) ובשר

בשדה טריפה לא תאכלו, ודרשינן ביה כל בשר שייצא בשדה כלומר שייצא חוץ למחיצתו, כגון
קדשי קדשים שייצאו חוץ לעזרה וקדשים קלים שייצאו חוץ לירושלים, אותו בשר היוצא טריפה
הוא ולא תאכלו: חותך. את הבשר היוצא סביב עד שמגיע לעצם: וקולף. את הבשר שלא יצא
לחוץ עד שמגיע לפרק שמתחברים שם שני עצמות, ואוכל את הבשר שקלף שהרי לא יצא, וחותך
את הפרק ומשליך כל העצם שייצא מקצתו: ובמקדשים. בשאר קדשים חוץ מהפסח: קוצץ
בקופץ. אותו מקצת האבר שייצא. ובפסח אינו יכול לעשות כן מפני שהוא מוזהר על שבירת
עצם: מן האגף ולפנים כלפנים. אגף קרי כל מקום הגפת הדלתות שהוא חופף ונוקש שם כשסוגרו

ביאורים והרחבות

הרישא) והכי קתני: כל הנאכל בשור הגדול בשלקא (על ידי בישול) יאכל בגדי הרך בצלי, ומה
הן? ראשי כנפים והסחוסים.

102. בגמרא (פד, א) למדין שהמותיר מבשר הפסח, אע"פ שעבר על לאו של "לא תותירו
ממנו עד בוקר" - אינו לוקה, מטעם שנאמר בהמשך פסוק זה: "לא תותירו ממנו עד בקר
והנותר ממנו עד בקר באש תשרפו", בא הכתוב ליתן עשה ("והנותר ממנו עד בוקר באש תשרפו")
אחר לא תעשה ("לא תותירו", שיתקן את הלאו), לומר שאין לוקה, דברי רבי יהודה. רבי יעקב
אומר: לא מן השם הוא זה (לא זה הטעם), אלא משום דהוה ליה לאו שאין בו מעשה ואין
לוקין עליו. ושואלין: אלא שובר (עצם) בטמא (קרבן פסח טמא) מנלן (שאינו עובר)? ותרוצו:
דאמר קרא "ועצם לא תשברו בו" בו - בכשר ולא בפסול. תנו רבנן: "ועצם לא תשברו בו" -
בו - בכשר ולא בפסול. רבי אומר: "בבית אחד יאכל ועצם לא תשברו בו" - כל הראוי לאכילה
יש בו משום שבירת עצם, ושאין ראוי לאכילה אין בו משום שבירת עצם.

103. בטעם הדבר ראה ברטנורא ד"ה "שיצא מקצתו".

ר' עובדיה מברטנורא

דהיינו [משפת הפנימי של עובי הפתח עד מקום הנקישה. מן האגף ולפנים, דהיינו] תוך העיר ממש: כלפנים. ואוכלים שם קדשים קלים: מן האגף ולחוץ. דהיינו ממקום הנקישה ולחוץ, כלחוץ: החלונות. שבחומת ירושלים. ועובי ראש החומה בגגה, כלפנים: יג שתי חבורות שהיו אוכלות. פסח אחד: אלו הופכים פניהם הילך ואלו הופכים פניהם הילך. ואפילו נראים כשתי חבורות על פסח אחד לא אכפת לן, דרחמנא אמר (שם יב) על הבתים אשר יאכלו אותם, דמשמע שני בני אדם אוכלין פסח אחד בשני בתים, דכתיב יאכלו [שנים], אותו חד פסח, [בתים] שנים. אבל אדם אחד אינו אוכל בב' מקומות, ולהכי מוקי בבית אחד יאכל, שאין אחד אוכל בב' בתים. ושתי החבורות ההופכות פניהם כשני בתים דמי: והמייחם. שמחממין בו

(שנוקש שם כשסוגרים אותה) **וְלַפְּנִים**, דינו **כְּלַפְּנִים** - פנים החומה או פנים הבית. כל מה שנמצא **מִן הָאֵגֶף וְלַחוּץ**, דינו **כְּלַחוּץ**. **הַחֲלוֹנוֹת** שבחומה, **וְעוֹבֵי** ראש **הַחוֹמָה**, דינם **כְּלַפְּנִים**¹⁰⁴:

משנה יג

שְׁתֵּי חֲבוּרוֹת שֶׁהָיוּ אוֹכְלוֹת פסח אחד בְּבֵית אֶחָד - אֵלּוּ הוֹפְכִין אֶת פְּנֵיהֶם הֵיְלֵךְ וְאוֹכְלִין, וְאֵלּוּ הוֹפְכִין אֶת פְּנֵיהֶם הֵיְלֵךְ וְאוֹכְלִין - בני כל חבורה רשאים להפוך פניהם לצד אחר, ואף שנראים בכך כשתי חבורות על פסח אחד, כיוון שמותר שיאכל פסח אחד בשתי חבורות. **וְהַמְּוָחַם** שנמצא בבית - רשאים להניחו **כְּאַמְצַע** בין החבורות,

שיהיה נוח לשתי החבורות להשתמש בו.

וּכְשֶׁהִשְׁמִישׁ שאוכל עם חבורה א' **עוֹמֵד לְמִזוּג** את היין מהמייחם לאחד מבני חבורה ב', צריך שיהא **קוֹפֵץ** - סוגר **אֶת פִּיו** ואינו בולע אפילו את האוכל שבפיו בזמן שמוזג, כי אחרת נמצא שהוא אוכל בשתי חבורות, ואסור לאדם אחד לאכול בשתי חבורות, **וּמְחַזֵּיר אֶת פְּנָיו** לבני חבורתו בזמן שמוזג,

את החמין שמוזגים בו היין, רשאי ליתן באמצע כדי שיהא נוח לשתיהן למזוג לכאן ולכאן. ואע"פ שמפסיק בין החבורות, לא אכפת לן: וכשהשמש. המשמש לשתיהן, עומד מחבורה אחת שהתחיל לאכול הפסח עמה ומוזג לחבורה האחרת: קופץ את פיו. סוגר ובולם את פיו ומחזיר את פניו לצד חבורתו, שלא יחשדהו שהוא אוכל עם החבורה האחרת, דאין אדם אחד אוכל בב' חבורות כדאמרן:

ביאורים והרחבות

104. בגמרא (פה, ב) מקשים מלשון המשנה: מן האגף ולפנים כלפנים, הא אגף עצמו כלחוץ. אימא סיפא: מן האגף ולחוץ כלחוץ, הא אגף עצמו כלפנים? ותוצו: לא קשיא, כאן בשערי עזרה (שגם האגף עצמו כלפנים), כאן בשערי ירושלים (שעובי חלל הפתח כלחוץ). דאמר רבי שמואל בר רב יצחק: מפני מה לא נתקדשו שערי ירושלים? מפני שמצורעין מגינין תחתיהן בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים. ואמר רבי שמואל בר רב יצחק: מפני מה לא נתקדשה שער נקנור? מפני שמצורעין עומדין שם ומכניסין בהונות ידם (כדי שיזו עליהם מדם הקרבן לטהרם, ומכאן למדים ששאר שערי העזרה חללם נתקדש).

גרסינן (שם): אמר רב יהודה אמר רב: וכן לתפלה (שהעומד מחוץ לפתח אינו מצטרף למנין). ופליגא דרבי יהושע בן לוי, דאמר רבי יהושע בן לוי: אפילו מחיצה של ברזל אינה מפסקת בין ישראל לאביהם שבשמים.